

Breda Pajsar, Nena Židov,

ETNOLOŠKA TOPOGRAFIJA SLOVENSKEGA ETNIČNEGA OZEMLJA -20. STOLETJE

občina Ljubljana Bežigrad, (Ljubljana 1991, 212 str.)

Posamezni predeli občine Ljubljana Bežigrad so bili obdelani v kar nekaj seminarskih, proseminarskih in diplomskih nalogah študentov etnologije. Tako sta tudi avtorici v letu 1986 oz. 1987 opravili topografski raziskavi za diplomsko nalogo. Tekste sta kasneje dopolnili in pripravili za objavo.

Pričujoča topografija, štirinajsta po vrsti, je torej sad dela dveh avtoric, ki sta se, za razliko od nekaterih drugih topografij, dela lahko temeljito lotili.

Raziskava pokriva območje občine Ljubljana Bežigrad, ki obsega mestni del občine Bežigrad, mestni del Brinja in kraje Beričevo, Brinje, Črnuče, Dol pri Ljubljani, Jarše, Ježo, Ježico, Kleče, Kleče pri Dolu, Malo vas, Nadgorico, Podgoro, Podgorico, Savlje, Stožice, Šentjakob ob Savi, Tomačevo, Videm, Zaboršt in Zajelše.

Zajema tako strnjeno in gosto naseljeno mestno kot tudi prvotno povsem vaško območje. Avtorici sta te razlike tudi upoštevali in za detajlno obravnavo izbrali naslednje kraje: za bivše kmečko območje tri vaška naselja - Stožice, Črnuče in Beričevo in za mestni del Hranilniško in Pleteršnikovo ulico ter Linhartovo 64 kot primer za Savsko naselje.

Raziskava se drži ustaljene sheme, po kateri nastajajo topografski pregledi občin slovenskega etničnega ozemlja, kljub temu pa lahko po posameznih poglavjih izpostavimo nekaj ugotovitev, ki kažejo na posebnosti območja in dajejo raziskavi dodatno vrednost.

V poglavjih o opredelitvi in notranji strukturi območja sta avtorici podali zgodovinski in družbeno geografski oris občine. Tu sta se dotaknili tudi barakarskih naselij, ki nastanejo tudi v obravnavani občini, čeprav je med obema vojnoma Bežigrad veljal za pretežno uradniški okraj. Splošna stanovanjska stiska v Ljubljani po prvi svetovni vojni in prenehanje stanovanjske zaščite so povzročili, da so se tu naseljevale najrevnejše plasti prebivalstva. Kljub temu je med posameznimi barakarskimi naselji prihajalo do razlik v urejenosti, ki sta jih avtorici tudi upoštevali.

V poglavju o demografskem razvoju občine sta avtorici uporabili statistične podatke, ki so jima bili na voljo za obdobje 1869 - 1981. Iz tabel in preglednic tako marsikaj izvemo o razvoju prebivalstva, naraščanju in padanju njihovega števila, o številu zgrajenih hiš in stanovanj v posameznih obdobjih in podobno. Tu so nakazani tudi glavni dejavniki, ki kažejo, kako je mesto vplivalo na spreminjanje agrarne pokrajine. To so močna rast števila prebivalcev, širjenje naselij in rast števila hiš. Značilne so tudi močne dnevne migracije zaposlenih ter spremembe v načinu zadovoljevanja potreb prebivalcev.

V poglavju o gospodarskem razvoju občine izvemo, da so med drugim vasi oskrbovale mesto z zelenjavo in povrtninami, predvsem Beričevo, kjer so se nekatere kmetije tudi specializirale za prodajo zelenjave na ljubljanski tržnici. Iz Črnuč pa so v obdobju med obema vojnama prihajale mlekarice, ki so stranke v mestu oskrbovale z mlekom.

V poglavju o rokodelstvu in obrti izvemo, da je bilo med omembe vrednimi obrtni pred prvo svetovno vojno razvito pletarstvo, tako izdelovanje cekarjev iz slamnatih kit, slamninarstvo, pletenje slamnatih kit kot tudi izdelovanje košar in drugih pletarskih izdelkov iz protja in viter. V poglavju o razkroju in stopnji ohranjenosti tradicionalne kulturne podobe sta avtorici pletarstvo še podrobneje obdelali.

Začetki industrije v občini segajo v 19. stoletje. Med prvimi so nastale tovarna barv JUB in parna žaga Gustava Toenniesa. S širjenjem industrije pa je bilo zlasti povezano zaposlovanje odvečne kmečke delovne sile.

V povezavi s svojo gospodarsko dejavnostjo lahko izpostavimo še trgovanje domačinov z zelenjavo, mlekom in mlečnimi ter s pletarskimi izdelki.

V naslednjih poglavjih o spreminjanju poklicne in družbene sestave prebivalcev izvemo za vse tiste dejavnike, ki so povzročili, da se je nekdanja povsem agrarna pokrajina počasi stapljala z mestom in izgubljala svoj kmečki značaj, v predzadnjem poglavju pa se seznanimo s stopnjo ohranjenosti tradicionalne kulturne podobe v občini.

Dobrodošle so tudi pripombe v poglavju o etnološki proučenosti občine.

Da sta avtorici delo resno in natančno opravili, nas prepriča obsežen pregled virov in literature (100 enot) ter seznam informatorjev (132), kar pa je bilo glede na dve avtorici tudi pričakovati. Pohvalni so številni tabelarni in grafični prikazi številčnih podatkov v poglavju o demografskem razvoju območja.

Pohvaliti gre tudi bogato opremo s fotografijami, ki sledijo poglavjem v tekstu, in katerih dobršen del sta avtorici sami posneli. Mogoče pogrešamo le nekoliko več fotografij, ki prikazujejo kulturne sestavine iz mestnih predelov občine.

Mojca Ferle